

ZAMONAVIY TA'LIMDA O'ZLASHTIRISH MUAMMOLARINI HAL ETISHDA REFLEKSIV YONDASHUVNING AHAMIYATI

Osiyo xalqaro universiteti
Pedagogika yo'nalishi 1-bosqich magistranti
Alimurodova Ozoda Valijon qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilimlarni yetarli darajada o'zlashtira olmaslik muammolari tahlil qilinadi. O'zlashtirishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etishda refleksiv yondashuvning nazariy va amaliy ahamiyati ochib beriladi. Refleksiya orqali ta'lim oluvchilarning o'z o'quv faoliyatini tahlil qilish, xatolarini anglash va ularni bartaraf etish ko'nikmalari shakllanishi asoslab beriladi. Maqolada refleksiv yondashuvning o'quv motivatsiyasini oshirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, pedagog faoliyatida refleksiv metodlardan foydalanish ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilishi ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot natijalari refleksiv yondashuv o'zlashtirish muammolarini hal etishda samarali pedagogik vosita ekanini tasdiqlaydi.*

Kalit so'zlar: *Refleksiv yondashuv, ta'lim sifati, o'zlashtirish muammolari, refleksiya, zamonaviy ta'lim, o'quv motivatsiyasi.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarni yetarli darajada o'zlashtira olmasligi dolzarb muammo sifatida e'tirof etiladi. Ta'limning samaradorligi nafaqat o'qituvchining metodik mahoratiga, balki o'quvchining o'z faoliyatini anglab, tahlil qila olish qobiliyatiga ham bog'liq. Shu nuqtai nazardan buyuk mutafakkir Abu Ali ibn Sino bilimni faqat qabul qilish emas, balki uni ongli ravishda anglash va tahlil qilish orqali chuqur o'zlashtirish mumkinligini ta'kidlagan. J. Dewey esa ta'limni o'quvchining tajribasi va tafakkuri bilan uzviy bog'liq jarayon sifatida talqin qilib, o'z-o'zini tahlil qilish va refleksiya orqali bilimlarni barqaror o'zlashtirishga erishish mumkinligini nazariy asoslab bergan. D. Schön o'zining "The Reflective Practitioner" asarida professional faoliyat va ta'lim jarayonida refleksiv yondashuvning rolini ta'kidladi. Shu bilan birga D. Kolbning tajribaga asoslangan o'quv modeli refleksiyani bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida ko'rsatadi. J. Moon va S. Brookfieldning tadqiqotlari esa refleksiv metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarning o'z xatolarini aniqlash, bilimlarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish mumkinligini dalillaydi. Shu bilan birga, zamonaviy ta'limda yuzaga kelayotgan muammolar – o'quv motivatsiyasining pastligi, bilimlarni yuzaki o'zlashtirish va tanqidiy tafakkurning yetarli darajada rivojlanmaganligi – refleksiv yondashuv orqali samarali hal etilishi mumkin. Mazkur maqola aynan shu muammolarni bartaraf etishda refleksiv yondashuvning

pedagogik imkoniyatlari va amaliy ahamiyatini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari umumta'lim maktablari o'qituvchilari, oliy ta'lim muassasalari pedagoglari, magistrantlar va ta'lim sifati bilan qiziquvchi tadqiqotchilar uchun foydali bo'lishi nazarda tutilgan.

ASOSIY QISM:

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilimlarni chuqur va barqaror o'zlashtira olmasligi dolzarb muammo sifatida ko'plab olimlar tomonidan tadqiq qilingan. J. Deweyning ta'kidlashicha, o'quvchi faqat bilimni qabul qiluvchi emas, balki faol o'rganuvchi bo'lishi kerak. Shu nuqtai nazardan refleksiv yondashuv – o'quvchining o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarini aniqlash va ularni bartaraf etish mexanizmi sifatida katta ahamiyatga ega. D. Schönning fikriga ko'ra, professional faoliyat va ta'lim jarayonida refleksiya kasbiy va shaxsiy rivojlanishning markaziy omili hisoblanadi. Shu bilan birga, D. Kolbning tajribaga asoslangan o'quv modeli bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirishda refleksiyani samarali vosita sifatida ko'rsatadi. J. Moon va S. Brookfield refleksiv metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarning o'z xatolarini aniqlash, bilimlarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish mumkinligini dalillaydi.

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, refleksiv yondashuv o'quv motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, Korthagen ta'kidlashicha, o'quvchilarga dars oxirida o'z o'rganganlarini yozma shaklda ifodalash imkoniyati berilganda, ular mavzuni tezroq va mustahkamroq o'zlashtiradi. Shuningdek, Farrell ta'lim jarayonida kichik guruhli muhokamalar va muammoli vaziyatlarni tahlil qilish orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish mumkinligini ko'rsatadi.

Amaliy tavsiyalar sifatida quyidagilarni keltirishim mumkin:

1. Har bir dars oxirida reflektiv daftarchalar yordamida o'quvchilar o'z o'rganganlarini, qiyinchiliklarini va yechimlarini yozib borishlari.
2. Guruh ichida muammoli vaziyatlar bo'yicha muhokama tashkil etish; bu orqali o'quvchilar bir-birining fikrini tahlil qilib, yangicha qarashlarni qabul qiladi.
3. Mavzuni qiziqarli hikoya yoki masalalar bilan bog'lash, masalan, matematik masalani hayotiy voqea orqali tushuntirish.

Qiziqarli faktlardan aytadigan bo'lsam Finlyandiya va Singapur maktablarida o'quvchilarning darsdan tashqari refleksiv mashqlar bilan shug'ullanishi odatiy hol bo'lib, bu ularning mustaqil fikrlash va bilimlarni barqaror o'zlashtirish ko'rsatkichini sezilarli oshiradi. Shaxsiy pedagogik tajribamdan kelib chiqadigan bo'lsak, darsda o'quvchilarga "Bugun nima o'rgandim va qayerda xato qilganman?" degan savollar berish orqali ular nafaqat mavzuni tezroq o'zlashtirdi, balki o'z qobiliyatlarini anglab, dars jarayoniga faolroq jalb bo'ldi. Shu bilan birga, refleksiv yondashuv quyidagi pedagogik tushunchalarni o'z ichiga oladi: aktiv o'rganish, o'z-o'zini tahlil qilish, xatolarni o'rganish va mustaqil qaror qabul qilish. Bu tamoyillarni qo'llash orqali o'quvchilar nafaqat mavzuni o'zlashtiradi, balki hayotda duch keladigan murakkab

vaziyatlarni ham tahlil qila oladi. Natijada, refleksiv yondashuv o'zlashtirish muammolarini hal etishda samarali vosita bo'lib, ta'lim sifatini oshirish, o'quv motivatsiyasini kuchaytirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilimlarni chuqur o'zlashtira olmaslik muammolari tahlil qilindi va bu muammoni hal etishda refleksiv yondashuvning ahamiyati yoritildi. Tadqiqotlar va amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, refleksiv metodlar orqali o'quvchilar o'z faoliyatini tahlil qilishi, xatolarini aniqlashi va mustaqil qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishi mumkin. Shu bilan birga, refleksiv yondashuv o'quv motivatsiyasini oshirish, mavzuni barqaror o'zlashtirish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi.

Pedagoglar uchun tavsiya etilgan usullar – dars oxirida reflektiv daftarchalar bilan ishlash, guruhli muhokamalar tashkil etish va mavzuni qiziqarli hikoya yoki masalalar bilan bog'lash – ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Refleksiv yondashuv nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini oshirishga, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Natijada, zamonaviy ta'limda refleksiv yondashuvni tizimli qo'llash orqali o'zlashtirish muammolarini samarali hal etish, ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish mumkinligi aniqlandi. Bu esa pedagogik faoliyatning samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladigan muhim vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dewey, J. Experience and Education. New York: Free Press, 2018
2. Schön, D. A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. London: Routledge, 2019.
3. Kolb, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Pearson Education, 2020.
4. Moon, J. A. Reflection in Learning and Professional Development. London: Routledge, 2018.
5. Korthagen, F. A. J. Pedagogy of Teacher Education: Reflective Practice. Springer, 2021.
6. Farrell, T. S. C. Reflective Practice in ELT. TESOL International Association, 2019.
7. Hattie, J. Visible Learning: Feedback and Reflection in Education. London: Routledge, 2020.
8. Brookfield, S. D. Becoming a Critically Reflective Teacher. Jossey-Bass, 2019.
9. Назарова, Н. А. Современные образовательные технологии и рефлексивный подход. Москва: Академия, 2020.

10. Қодиров, Б. Р. Таълим самарадорлигини оширишда рефлексиянинг ўрни. Тошкент: Фан, 2021.
11. Abdukarimov, A., & Ismoilova, M. Reflective approach in improving students' academic performance. International Journal of Educational Research, 2022.
12. UNESCO. Reimagining our futures together: A new social contract for education. Paris, 2021.